

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται από τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη, η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή οποιοδήποτε μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση, και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό, σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Μιχάλης Σιδηρόπουλος

Η ΝΟΜΟΤΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ

δέκα προτάσεις
για τον εκσυγχρονισμό του κράτους

δημιουργία εξωφύλλου: Ελπίδα Χατζηκωνσταντή
διορθώσεις: Παναγιώτης Αποστολάτος
επιμέλεια έκδοσης: Πλάτων Μαλλιάρτσας

© 2013 Μιχάλης Σιδηρόπουλος
e-mail: msid@shaw.ca

και

© 2013 CaptainBook.gr
Σόλωνος 99, 10678 Αθήνα
τηλ: 2103846805 - fax: 2103848269
www.captainbook.gr
e-mail: info@captainbook.gr

ISBN 978-618-5058-00-5

εκδόσεις Captainbook.gr

*Αφιερωμένο
στο άρθρο 120
του Συντάγματος.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Πρόλογος	10
	Εισαγωγή	11
1.	Συνταγματική κατοχύρωση του πλεονασματικού προϋπολογισμού	51
2.	Διαχωρισμός των εξουσιών	57
3.	Διοικητική αναδιάρθρωση	67
4.	Οικονομική αυτονομία της τοπικής αυτοδιοίκησης	93
5.	Φορολογικό σύστημα	101
6.	Αποκρατικοποιήσεις	115
7.	Υγεία και κοινωνική ασφάλιση	125
8.	Ανώτατη παιδεία και αναπτυξιακή πολιτική	133
9.	Εργασιακές σχέσεις	151
10.	Μεταναστευτική πολιτική	159
	Επίλογος	165

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι πηγές της προσέγγισής μου δεν είναι ιδεολογικές.
Είναι η ιστορική εμπειρία και ο κοινός νους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι αρκετοί αυτοί που θεωρούν ότι οι θεσμοί της χώρας έχουν διαλυθεί τελείως και χρειάζονται αναδόμηση εκ βάθρων. Πιστεύω ότι η άποψη αυτή είναι υπερβολική. Θεωρώ ότι με λίγες αποφασιστικές και στοχευμένες μεταρρυθμίσεις μπορούμε να χτίσουμε το νέο σύγχρονο κράτος πάνω στις υπάρχουσες δομές. Ο στόχος μου στο βιβλίο αυτό είναι να περιγράψω τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται.

Ακούμε συχνά την άποψη ότι «πρέπει να αλλάξουμε νοοτροπία». Η αντίληψη αυτή είναι άστοχη και ουσιαστικά οδηγεί στην απραξία. Η νοοτροπία ποτέ δεν είναι το αίτιο, είναι το αποτέλεσμα. Η νοοτροπία δεν αλλάζει με ένα μαγικό ραβδί. Ο πολίτης διαμορφώνει

τη συμπεριφορά και νοοτροπία του προσπαθώντας να επιβιώσει μέσα από τις δομές και διαδικασίες που τον περιβάλλουν. Όταν αλλάξει το περιβάλλον, θα αλλάξει και η συμπεριφορά επιβίωσης. Ακόμα και η φοροδιαφυγή δεν είναι αποτέλεσμα «κακής νοοτροπίας». Είναι αποτέλεσμα κρατικών δομών και διαδικασιών που ενθαρρύνουν αυτή τη συμπεριφορά.

Η έννοια «ανάκαμψη», όπως την χρησιμοποιώ στον τίτλο του βιβλίου, δεν είναι απλά μία έξοδος από την κρίση, αλλά μία σημαντική αναβάθμιση του δημόσιου τομέα, που θα βελτιώσει την ποιότητα και αποδοτικότητα των υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες, θα βελτιώσει τη δημοσιονομική διαχείριση και θα θωρακίσει τη χώρα από παρόμοιες κρίσεις στο μέλλον, ακόμα και σε περιόδους βαθιάς οικονομικής ύφεσης.

Το νέο αποδοτικό κράτος θα διαμορφώσει και το κατάλληλο περιβάλλον για την απασχόληση, την αύξηση της παραγωγής και την προσέλκυση επενδύσεων.

Η κρίση δεν έρχεται ξαφνικά και χωρίς λόγο. Ο ρόλος της κρίσης είναι η αποκατάσταση της τάξης. Όπως θα δούμε παρακάτω, η κρίση είναι αποτέλεσμα δεκαετιών κακοδιαχείρισης, με αναχρονιστικές

κρατικές δομές και διαδικασίες που εμπόδισαν τη χώρα να ανταγωνισθεί μέσα στη δυναμική της νέας παγκόσμιας οικονομίας.

Ας ξεκαθαρίσουμε ότι δεν υπάρχει καμία «a priori» και άνευ όρων νομοτέλεια της ανάκαμψης. Δεν υπάρχει τίποτα που μας εγγυάται ότι, ανεξάρτητα από τις πολιτικές που θα εφαρμοσθούν, η χώρα κάποτε θα βγει από αυτή την κρίση.

Όμως, μέσα σε όλους τους πιθανούς δρόμους που μπορούμε να πάρουμε από αυτό το σημείο, υπάρχει ένας δρόμος που νομοτελειακά οδηγεί στην ανάκαμψη. Η πρόθεσή μου είναι να διερευνήσω και να περιγράψω ακριβώς αυτόν το δρόμο.

Αν κάνουμε μία σύντομη αναδρομή στα γεγονότα που μας οδήγησαν εδώ, θα δούμε ότι υπήρξαν φωνές, σε ανύποπτο χρόνο, που έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου:

«Και ιδού πού φθάσαμε: Αντί να δουλεύουμε για να παράγουμε εισόδημα, να τρώμε από τα έτοιμα και από τα δανεικά. Αντί να φτιάχνουμε νέα εργοστάσια, να κλείνουμε κι αυτά που υπάρχουν. Αντί να εκσυγχρονίζουμε τις υφιστάμενες

εγκαταστάσεις, να τις αφήνουμε βαθμιαία να καταντούν παλιοσίδερα. Αντί να βελτιώνουμε την παραγωγικότητά μας, να επιβραβεύουμε με κάθε τρόπο την τεμπελιά και την λούφα. Αντί να προωθούμε τις εξαγωγές μας με καλά και φθηνά προϊόντα, να υπονομεύουμε την ανταγωνιστικότητά τους με αποτέλεσμα να μην μπορεί πια να πουληθεί η ελληνική παραγωγή ούτε μέσα στην ελληνική αγορά».

Το κείμενο, γραμμένο το 1986, ανήκει στον πρότανη της οικονομικής δημοσιογραφίας Γιάννη Μαρίνο, διευθυντή τότε του «Οικονομικού Ταχυδρόμου».¹ Είχε προηγηθεί η έκθεση του τότε διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Δημήτρη Χαλικιά, ο οποίος είχε προειδοποιήσει για την πορεία της οικονομίας προς την πτώχευση.

Ο δημοσιογράφος Αθαν. Χ. Παπανδρόπουλος περιγράφει τις επισημάνσεις του κ. Χαλικιά ως εξής:

«... Χωρίς περιστροφές, ο κ. Δ. Χαλικιάς περιγράφει πώς το καλοκαίρι του 1985 η χώρα έφθασε

1. Γιάννης Μαρίνος, «Προτιμούμε να πνιγούμε χορεύοντας, όπως οι επιβάτες του Τιτανικού;», περιοδικό «Οικονομικός Ταχυδρόμος», 22-5-1986.

στο χείλος της κατάρρευσης, γεγονός που υποχρέωσε την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου να ζητήσει σταθεροποιητικό δάνειο από την ΕΟΚ, τους όρους του οποίου ουδέποτε ετήρησε. Μάλιστα, για να πάρει το δάνειο αυτό, ο τότε πρωθυπουργός ανέθεσε τα ηνία της οικονομίας στον κ. Κ. Σημίτη, ο οποίος έχαιρε της εμπιστοσύνης των εταίρων μας, σε αντίθεση με τον προκάτοχό του κ. Γεράσιμο Αρσένη.

... Το καλοκαίρι του 1985, λίγο πριν τις εκλογές του Ιουνίου, ζήτησα να δω τον τότε πρωθυπουργό κ. Ανδρέα Παπανδρέου. Το έκανα σπανίως, αλλά η επικοινωνία μαζί του ήταν πάντοτε ουσιαστική. Με δύο λέξεις καταλάβαινε τα πάντα. Του είπα: “Κύριε πρόεδρε, αν συνεχίσουμε την ίδια πορεία θα χρεοκοπήσουμε. Θα έχουμε στάση πληρωμών. Το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών πλησιάζει το 10% του ΑΕΠ και η Τράπεζα συντόμως δεν θα έχει ταμείο να πληρώσει. Χρειάζεται να σχεδιάσετε ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης της οικονομίας...”

... Εάν δεν παίρναμε τον Φεβρουάριο του 1986 την πρώτη δόση του δανείου από την ΕΟΚ και εάν δεν είχαμε το σταθεροποιητικό πρόγραμμα

Σημίτη, θα βαδίζαμε ευθέως στην κατάρρευση και την χρεοκοπία. Δεν είχαμε λεφτά να πληρώσουμε τις εισαγωγές μας. Δεν θα επρόκειτο για συναλλαγματική κρίση της δραχμής, όπως αυτές που γνωρίσαμε τον Μάιο του 1994 ή τον Νοέμβριο του 1997, αλλά για κάτι πολύ χειρότερο. Αδυναμία κάλυψης των εξωτερικών πληρωμών της χώρας...»²

Ο Παπανδρόπουλος προσθέτει ότι παρόμοιες επισημάνσεις έγιναν προς τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ από τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Ντελόρ το 1994. Επίσης, από το 1995 έως το 2003 ακολούθησαν 16 κοινοτικές και διεθνείς εκθέσεις στις οποίες απερίφραστα τονιζόταν ότι η πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους παίρνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις.

Επιστρέφω για λίγο στον Γιάννη Μαρίνο, την πιο καθαρή πολιτική και οικονομική σκέψη που μπορώ να θυμηθώ. Στο πρόσφατο βιβλίο του «Ας προσέχαμε...», το οποίο περιέχει παλαιότερα άρθρα του που είναι, κατά την άποψή μου, σημαντικά ιστορικά

2. Αθαν. Χ. Παπανδρόπουλος, «Από το 1985 προβλεπόταν η πτώχευση», ιστοσελίδα Postnews.gr, 25-10-2011.

ντοκουμέντα διαχρονικής αξίας, ο Μαρίνος αναφέρεται στην οικονομική ασυδοσία που ξεκίνησε με την Ένωση Κέντρου υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου, όταν διπλασιάστηκαν σε μία νύχτα οι μισθοί των δικαστικών, παρά τη διαφωνία του τότε υπουργού Συντονισμού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη. (Το εύλογο ερώτημα είναι, γιατί μόνο στους δικαστικούς; Μήπως έχουμε εδώ μία προσπάθεια χειραγώγησης της δικαστικής εξουσίας;)

Σε άλλο άρθρο του το 1991, ο Γιάννης Μαρίνος

«... συνοψίζει την ηθική διάσταση μιας κρίσεως που ήταν ήδη ορατή και η οποία τελικά οδήγησε στην ουσιαστική χρεοκοπία της χώρας και την τοποθέτησή της υπό καθεστώς επιτροπείας...»³

Έχουμε λοιπόν σοβαρότατες προειδοποιήσεις από τις πιο αρμόδιες προσωπικότητες στο εσωτερικό και το εξωτερικό επί τρεις ολόκληρες δεκαετίες.

Και όμως, οι προειδοποιήσεις αγνοήθηκαν και ο ανεξέλεγκτος δανεισμός όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά κλιμακώθηκε.

3. Αθαν. Χ. Παπανδρόπουλος, «Ας προσέχαμε...», εφημερίδα «Εστία», 8-4-2013.